

Reactie VO-raad Wetsvoorstel aanscherping deugdelijkheidseisen.

4 april 2025

Graag maakt de VO-raad gebruik van de mogelijkheid om te reageren op de voorgenomen aanscherping van de deugdelijkheidseisen.

Het waartoe van de wet

Het wetsvoorstel gaat over twee wettelijke eisen die van invloed zijn op de onderwijskwaliteit. Hierbij wordt verplicht gesteld dat:

- scholen cyclisch en planmatig werken aan het bewaken en verbeteren van het onderwijs
- scholen op een evidence-informed manier werken;
- schoolbesturen een kwaliteitscultuur bevorderen.

Dit zijn op zichzelf vanuit praktijk en onderzoek beproefde aanpakken om de kwaliteit van het onderwijs te versterken. Het belang van deze onderwerpen als zodanig staat dan ook geenszins ter discussie. Onze belangrijkste zorg is echter: op welke wijze gaat de inspectie haar handhaving inrichten op de genoemde thema's? En wat is het mogelijke effect daarvan op de 'bedoeling' van het wetsvoorstel?

Om dit te illustreren gaan we in onze reactie nader in op een van de nieuwe elementen van het wetsvoorstel, namelijk het voorstel om scholen te *verplichten evidence-informed* te werken.

Definitie van evidence-informed werken

De VO-raad kan zich goed vinden in de – brede - definitie die wordt gehanteerd in het wetsvoorstel; een definitie die drie essentiële elementen bevat: actuele kennis uit **onderzoek of praktijk** die van betekenis kunnen zijn gelet op de **omstandigheden** van de school. Evidence-informed werken draagt bij aan het effectiever inzetten van interventies. Omdat geen enkele interventie altijd en overal op dezelfde manier werkt, is het belangrijk dat kennis uit de praktijk en/of kennis uit onderzoek op een slimme manier wordt toegepast op een wijze die aansluit bij de context van de school. Dat vraagt afwegingen die niet louter rationeel zijn en waarin betrokkenen verschillende voorkeuren kunnen hebben. Scholen hebben met de inzet van de NPO-middelen ook zelf ervaren. Het evidence-informed werken kent daarmee veel verschillende uitingen en verschijningsvormen en daarmee is er ook niet één voorgeschreven manier van evidence-informed werken.

Breed draagvlak voor het belang van evidence-informed werken in het funderend onderwijs

Sardes en SEO Economisch Onderzoek¹ hebben in het najaar van 2024 in opdracht van het Masterplan basisvaardigheden en Ontwikkelkracht onderzoek gedaan naar de stand van zaken

¹ Jipma, IJ., Willemsen, M., Haagsman, A., van den Berg, E., de Groot, J. (2024). Kennisgedreven onderwijs, een onderzoek naar evidence-informed werken in het funderend onderwijs. Sardes, Seo

ten aanzien van evidence-informed werken in het funderend onderwijs². In de Memorie van Toelichting wordt daar ook naar verwezen.

‘De onderzoekers concluderen dat de bekendheid met evidence-informed werken sterk varieert. Het po is er meer mee vertrouwd dan het vo. Relatief veel schoolleiders in vo en po kennen het begrip en deze manier van werken; 78% weet wat evidence-informed werken inhoudt en 57% past het toe in de praktijk. Leraren scoren structureel lager. Van de leraren weet 38% wat het is en past 21% het ook toe. Hierbij geldt overigens wel de kanttekening dat waarschijnlijk een deel van de onderwijsprofessionals aspecten van evidence-informed werken wel degelijk toepast zonder zich ervan bewust te zijn dat ze daarmee evidence-informed werken. Concluderend wordt ongeveer de helft van het werk in scholen gevoed door evidence-informed werken, met schoolleiders en ib’ers/ondersteuningscoördinatoren die een optimistischer beeld hebben van de mate van toepassing dan leraren.’

Uit dit onderzoek komt tevens naar voren dat het belang van evidence-informed werken breed wordt onderschreven in het funderend onderwijs en dat veel onderwijsprofessionals (gedeeltelijk) ook al op deze manier werken. Onderwijsprofessionals zijn volop bereid kennis uit onderzoek te benutten voor onderwijsverbetering, bewezen effectieve methoden toe te passen en zich daarin te scholen en te ontwikkelen. Maar liefst 91% procent van de ondervraagde schoolleiders en 92% van de leraren vindt dat (zeer) belangrijk. Uit het onderzoek komt ook naar voren dat een beperkte groep (14%) vindt dat de randvoorwaarden voor evidence-informed werken op orde zijn. Het gaat in de praktijk dan om aspecten als tijd en ruimte voor onderwijsprofessionals, structurele in plaats van incidentele subsidies e.d.

Deze bevindingen passen in onze optiek niet goed bij de inhoud en de toon die in de Memorie van toelichting artikel 2.2. wordt gebezigd. In dit artikel wordt de definitie niet strikt gevolgd (kennis uit onderzoek **of** praktijk) en wordt het belang van kennis uit de praktijk daarmee onvoldoende meegenomen. Daarnaast wordt de suggestie gewerkt dat beslissingen alleen top-down door de schoolleider worden genomen.

In hetzelfde artikel wordt bovendien het accent sterk gelegd op leerresultaten. Het lijkt alsof er daarmee maar één eenduidige (juiste) definitie en één doel van evidence-informed werken mogelijk is, namelijk het verbeteren van leerresultaten. Dat wekt de indruk dat dit zich beperkt tot interventies die hierop gericht zijn. Onderwijskwaliteit is een veel rijker begrip dan leerresultaten alleen, het evidence-informed werken in de school raakt ook thema’s als (formatief) toetsen, welbevinden, motivatie e.d. Dat verdient in onze optiek dan ook een plaats in de memorie van toelichting.

2.2 Eis voor evidence-informed werken ontbreekt

“Een belangrijk onderdeel van het stelsel van kwaliteitszorg die nu in de wet ontbreekt is het evidence-informed werken. De keuzes van schoolleiders zijn niet altijd gebaseerd op actueel kennis uit onderzoek *en* praktijk gelet op de omstandigheden van de school. Het gevolg van niet evidence-informed werken is dat keuzes voor methoden en strategieën vaak niet bewust en onderbouwd worden gemaakt, waardoor scholen vaak zonder dit te beseffen werken met minder effectieve aanpakken die niet of in mindere mate bijdragen aan de onderwijskwaliteiten. Onderzoek toont aan dat schoolleiders hun beslissingen vaak nemen op basis van persoonlijke overtuigingen *of* *adviezen van collega’s*, zonder systematisch gebruik te

maken van bestaande wetenschappelijke kennis over wat daadwerkelijk effectief is in het onderwijs. Dit leidt ertoe dat interventies worden gekozen *die weliswaar aantrekkelijk klinken*, maar niet per se effectief zijn in het verbeteren *van de leerresultaten*. Daarbij worden de omstandigheden van de school *en de praktijkkennis van leraren* vaak niet meegenomen in het maken van keuzes over methoden en strategieën of het implementeren hiervan. Dit kan een negatieve invloed hebben op de onderwijskwaliteit.”

Eens met het pleidooi en het belang....

De VO-raad is een warm pleitbezorger voor het evidence-informed werken in de sector, kan zich goed vinden in de gehanteerde definitie, maar ziet meer nadelen dan voordelen aan een wettelijke verplichting in de vorm van een deugdelijkheidseis. We steunen de bevinding in het onderzoek dat - om het evidence-informed werken in het onderwijs echt verder te kunnen brengen - er nog wel actie vereist is vanuit schoolbestuurders en schoolleiders, leraren en de overheid. In dit licht is een van de aanbevelingen uit het onderzoek interessant: *‘Top-down’ opleggen lijkt niet de juiste weg; een slimme combinatie van maatregelen en activiteiten van bovenaf en onderop met betrekking tot opleiding, leiderschap en betere toegang tot kennisbronnen en methodes is nodig om leraren (en andere onderwijsprofessionals) te ondersteunen in dit proces.* Een wettelijke verplichting om als school evidence-informed te werken strookt niet met deze aanbeveling.

....zorgen over handhaving vanuit het extern toezicht

We maken ons zorgen hoe deze deugdelijkheidseis gaat landen in het Onderzoekskader van de Inspectie van het Onderwijs. Kennisgedreven werken kan op veel manieren en heeft veel verschijningsvormen binnen teams en scholen en de effectiviteit van de aanpak hangt ook nauw samen met de context van een school.

Het is in onze optiek onwenselijk om aan de vele verschillende uitingsvormen van evidence-informed werken objectieve eisen te verbinden op basis waarvan de inspectie haar – handhavend - toezicht kan inrichten. Ook brengt wettelijke verankering het risico met zich mee dat het voldoen aan de inspectiestandaard het belangrijkste doel wordt, in plaats van het vormgeven van een onderbouwd en doordacht schoolbeleid gericht op het leren van en met elkaar. De VO-raad vindt het van belang dat ook het toezicht vanuit een (stimu)lerende optiek plaatsvindt. Als dat niet zo is dan zal het eerder een remmende dan een bevorderende factor vormen in het onderwijs. We ontvangen nu al signalen dat leraren(teams) en scholen terughoudend gaan worden om zelf aan de slag te gaan met het ontwerpen van lessen en ontwikkelen van lesmateriaal. Dat staat ons inziens haaks op de geest en de bedoeling van het wetsvoorstel.

Vanuit deze optiek vindt de VO-raad een wettelijke eis overbodig en ongewenst. Er ontstaat hiermee een serieus risico dat handhaving vanuit het extern toezicht een tegengesteld effect sorteert. Dat vinden wij - zeker gezien de kansen die de implementatie van het nieuwe curriculum biedt om op kennisgedreven wijze werk te maken van het nieuwe curriculum - uitermate ongewenst.